

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Mezei Mór.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szét- küldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet. Kiadó hivatal: Lipótvárosi templomtér 6 sz.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül egy fél hasábos petsor után 3 kr. számítatik.</p>
---	--	--

Előfizetési felhívás.

A

„Magyar Izraelita“

hitfelekezeti érdekű hetilap

1862-iki második félévi folyamára.

Megjelenik e lap minden pénteken egy egész iven.

Előfizetési díj július—decemberre **3 frt o. é.**

Előfizethetni a „Magyar Izraelita“ kiadó hivatalában (lipótvárosi templomtér 6. sz.) és minden cs. kir. postahivatalnál.

Azon t. c. előfizetőinket, kik június végéig fizettek elő, tisztelettel felkérjük, miszerint az előfizetés megújítása iránt minél előbb rendelkezni méltóztassanak, hogy a lapok pontos megküldésében akadályozva ne legyünk.

A társadalmi összeolvasztás különböző rendszerei.

Napjainkban nagy szerepet játszik a társadalmi összeolvasztás.

Ha hitfeleink politikai egyenjogosításáról szólanak, rendszerint azzal áll elő az oppositio, hogy a zsidók egy elszigetelt külön testet képeznek a társadalomban, s hogy mielőtt egyenjogosíthatnának, a törvényhozási vegytan különböző kisebb nagyobb mütétei által „társadalmilag összeolvasztandók!“

Nem mindig s nem mindnyájan látják át, hogy a társadalmi válaszfalak leomlása nem lehet előfeltétele, hanem egyedül utókövetkezménye a törvényes válaszfalak lerontásának, s hogy a társadalomban az egyes tényezők összeolvadhatnak, sőt összeolvadni kénytelenek, ha a viszonyok constellatiója ez összeolvadásnak kedvező, de erőszakos összeolvasztatásnak sikere nem lehet.

Érdekes leszen tehát kimutatni, hogy a „társadalmi összeolvasztás“ eszméje nem új, hogy az emberiség számos

nemzedéke váltotta fel már egymást e háladatlan munkában, s hogy minő módokat választottak az agg és ifjabb századokban e kísérletek végrehajtására.

A zsidók országos, évszázados vándorlásaik közben három különböző összeolvasztási rendszerrel ismerkedtek meg.

Ezek legrégebbje a Pharáó-féle rendszer: „A született gyermekek a Nilusba dobatnak, a leányokat aegyptusiak veszik nőül!“ E rendszert sajtószzerű módosításokkal későbbi időkben is megszerették.

A középkori-keresztény Európa nem Pharáót használta ugyan miutaképpül, de Antiochus Epiphanesnek mestere lehetett.

Üdvözítő akaratszabadság a megváltó viz vagy emésztő tűz közül választhatni! Az üldözések hullámai nálunk Magyarországon nem dühöngtek soha ennyire; Nagy Lajos vakbuzgósága is a száműzésnél érte el határát.

Ha ez összeolvasztási rendszert szinte teremtője után akarjuk elnevezni, úgy azt tiberiusinak nevezhetnők. Tiberius császár alatt lépett ez ugyanis legelőbb gyakorlatba: 4000 zsidó Szardíniába deportáltatott, hogy ott a rabló csordák ellen felhasználássák.

A többinek el kellett hagynia Italiát, hacsak a meghatározott idő alatt le nem mondanak „profan szokásaikról.“ Ezen összeolvasztási rendszer lényegileg még napjainkban is fenáll mindazon államokban, hol a zsidóktól vallási tekintetek miatt vonatik el a polgári jogok élvezete.

Formalis száműzésről mai napság már szó sem lehet ugyan, de a zsidók eltiltása a polgári és politikai jogéltől, az annak alapját tevő elvnel fogva sem egyéb enyhített száműzésnél. Sőt, történelmileg és lélektanilag ítélve, például nálunk az 1348-ki szigorú kitiltás hasonlíthatlanul kisebb anomalia volt az 1848-ki enyhébb tilalomnál! Az 1348-ki keresztények a zsidóüldözés által lelki üdvösségüket vélték megalapíthatni, Isten előtt kedves dolgot vélték elkövetni; ám dicsekedhetnek-e az 1848 és 1861-ki keresztények hason vallásos indokokkal?

Ha az orthodox buzgó missionarius meggyőző szavának minden erejét felhasználja, hogy egy szegény zsidó lelket megtérítsen, úgy fáradozásait még az is fogja mel-

tányolni, ki legkevésbé osztja vallásos meggyőződését. De hát a polgári társaság napjainkban térítő intézet-e? És nem kell-e azt annak tekintetünk, ha a polgári jogok élvezete a zsidónak csak az elismert keresztény felekezetek egyikéhez való áttérése miatti jutalmul vagy díjul adatik? — Egy selmeci protestans nő 1838-ban meghökent azon hírrre, hogy jövőben zsidók is lakhatnak az eddig protestansoktól lakott pozsonyi városrészben. — „Csak megkeresztelkednének,“ ugymond, — „úgy már csak mégis jobban eltűrhetnök szomszédságukat!“ Nem felel-e meg törvényes állásunk e naiv selmeci nyilatkozatnak?

De a törvényhozó hittérítés olvasztási rendszere által különben sem történtek még az egyház részére sem, nagyobb szerű hódítások. A magyar középkor története a Svábországból bevándorlott zsidót, Hamppó Jánost („B. Ch.“ 1851. 19) említi, ki, miután a keresztény hitre tért, Ernest János név alatt Mátyás király által nemesi rangra emeltetett, kincstárnokká, később (1470) Turóc megye örökös főispánjává, végre (1475) horvátországi bánná lón kinevezve. Az időn Magyarországon egy körülmetélt püspök is élt: János fia, Zsigmond, pécsi püspök, kit kortársai és az utóvilág különféle képen ítéltek meg. János legifjabb fia, Gáspár, Csáktornyát birta; és vele kihalt a zsidó-keresztény nemesi család. Egy zsidó-keresztény kincstárnok is élt II. Ulászló (1490—1516) és II. Lajos (1516—1526) alatt: Szerencsés Imre, (Verbőczy István rövid életrajza ifj. Palugyai Imrétől 25 l.) ki élte végéig törzsrokonainak jótévője volt. Fiai Ábrám és Efraim, Budán éltek és a zsidó vallást követték. Ujabb időkben a magyar nemeség és két vagy három sz. k. város polgárzata szaporodott néhány zsidó-keresztény családdal. Ily csekély eredménnyel járt másutt is az eddig követett összeolvasztási rendszer.

Legcélszerűbb lesz tehát a régi és elavult összeolvasztási rendszer maradványaival felhagyni, hogy a harmadiknak t. i. az európai, kulturai és nemzeti összeolvasztási rendszernek engedjünk helyet. És ezért a törvényhozás úgy tenne leginkább eleget köteleességének, ha az egyenjogúsítást tisztán, föltétlenül, theologicus-paedagogiai zárjelezés nélkül kimondja; a zsidók saját föladata leendő, hogy önmaguknak az idő kívánalmainak megfelelő vallásbeli alkotmányt adjanak.

Bizunk hazai hitközségeink belátásában és józan ítéletében.

Nem fogják magukat tévutakra vezetetni azoktól, kik a műveltség hiányát democraticus phrasisokkal kívánják pótolni.

Az egyenjogúsítás nem kívánja sem a vallásos, sem a templomi szokások feláldozását. Erről nem is lehet szó. De szükségünk van a hitközségek jólrendezettségére, mely a törvényes autonomia alapja, hogy a hatóságok előtti gyűlöletes pereknek vége vessenek, és az utóbbiaknak a zsidó községek és lelkészekkel illő uton történő érintkezése lehetővé tétessék. Szükségünk van továbbá

mindenképen derék, a vallás forrásaiban otthonos, klasszicai képzettségű és a diplomaticai hazai nyelvet jól kezelő papi osztályra. Szükségünk van végre a népiskola ügyének időszerű szervezésére, mitől a tanítók biztosított, tisztességes állása elválaszthatatlan.

Mind e reformok tisztán műveltető kulturai természetűek; a dogmatika, ritus és liturgia általuk nem is érintetnek. A magyar zsidók kitűzött végcélja nem egyéb, mint az 1848: XX. t. c.-nek a zsidóságra is kiterjesztése; de e célra törekvés vallási ügyeink előleges rendezése, szervezése nélkül, csak hiu kártyavárépítés.

Rosenberg Izidor.

A rendszeres vallásoktatás haszna és szükséges volta.

(Folytatás.)

A dolog némi világba helyezése végett egykét példával akarunk a t. olvasónak szolgálni. Az Isten léte, mi a hittan legfőbb alapelve s első dogmája*) oly röviden van a bibliában érintve, hogy csak a tudósok fődözhetik föl az illető helyeket. Az Isten létéről mint a hittan alapelvéről, pedig a tanulóknak koras fölfogásához képest kell ismerettel birnia. De miként tanulja meg ezt a tanuló a bibliai oktatás közben, mikor itt a héber szöveg fordításával — és grammatikai elemzésekkel van elfoglalva? S mikép bizható ez minden tanítóra, ha kézikönyve nincsen s nem vagyunk biztosak benne, hogy a föntnevezett forrásokat ismeri?! A lélek halhatatlansága, a hit egyik legüdvösbb tana, s mi ezzel legszorosabb összekötetésben áll, az ember halála után i jutalom s büntetés a szentírásban ismét csak röviden s mintegy lapangva van megjegyezve. Mellőzve azon helyeket, melyekből a thalmudisták azt merítik, itt egyedül Hartwig Wessely Comentárjára (Levit. 20, 3) utaljuk a t. olvasót. De föltehető-e, hogy a bibliai oktatás közben a tanító tanulóit ily megjegyzésekre figyelmeztetni fogja? S ha igen, elegendőnek mondható-e a rövid megjegyzés, hogy ily üdvös s boldogító tanok meggyőződéssé váljanak a zsenge gyermek gyöngé szívében? Nem lesznek-e sokkal hatályosabbak s meggyőzőbbek mind azon tanok, ha körülmenyesen s rendszeresen, a gyermek koras s szellemi fölfogásához mértén adatnak elő? Mi tehát nem helyeselhetjük azon tanítókat, illetőleg iskolaigazgatókat**) nézetét, mely szerint iskolájukból a rendszeres vallásoktatást kiküszöbölni törekednek, hogy ez által több időt nyerhessenek a bibliai oktatásra. Erre más módot kell találni, a mi nézetünk szerint könnyű.

A mondottakból már kiderül, hogy a rendszeres val-

*) El nem mulaszthatjuk a „Magyar-Izraelita 25. számában a „Klein Mór“-féle cikkben előforduló nem csak ferde, hanem egészen hamis tétel fölött csodálkozásunkat kifejezni. Cikkirő azt mondja t. i. hogy „tudományos szempontból nem tudom mire való positiv vallásunknál a dogmatika“ s tesz utána két kérdő s két fölkiáltó jelt. Mi még egy tucatot szerettünk volna oda függeszteni. (A szerkesztő függesztett is.)

**) A s. a. ujhelyi izr. mintaiskola igazgatósága a rendszeres vallás-oktatásra szánt órákat a bibliai oktatásra fordítandja. (L. „Magyar-Izraelita“ 25. számát.) Cikkirő.

l is-oktatás ellen e cikk kezdetén fölhozott második indok sem bir alapos érvénnyel. Sigy gondoljuk, bátran mel-
lőzhetjük ennek megcáfolását, minthogy az előbbiben már
ennek is teljes megcáfolása rejlik.

A harmadik indok, hogy t. i. a bibliai ismeret ez ál-
tal megcsonkíttatik, első tekintetre, legalább némi alapos-
sággal látszik birni; de ha közelebről vesszük szem-
ügyre, tartalom nélkülinek találjuk. Az elemi iskolákban
a tanulók ugyis héberül vagyis bibliát tanulnak, s mint
mondottuk, ha a tanórák ki nem elégtők, ugy ne a rend-
szeres vallás-oktatás rovására gyarapíttassanak, hanem
minden elemi iskola szervezése- s a tanórák fölosztásánál
eleve kell gondot viselni, hogy a bibliai oktatásnak arány-
ban a többi tárgyakkal a kellő idő kiszabassék. *) Ha
pedig oly tanulókról van szó, kik gymnasiumot, reál-
vagy egyéb tanodát látogatnak, hol a héber nyelv s a bi-
blia tanulásával épen nem foglalkoznak; ott bizony az
egy-két órai bibliai oktatás csak kevés gyümölcsöt fog
hajtani, ellenben a vallástánból — erről meg vagyok győ-
ződve — a serdülő ifjuság mit sem fog tudni. Az én véle-
ményem tehát az, hogy a rendszeres vallásoktatás nem
csak hasznos és üdvös, hanem elkerülhetlen szükséges
is. A földolog csak az, hogy jó s alkalmazható kéziköny-
vünk legyen, melynek, nézetem szerint, nemcsak sz. hit-
vallásunk egész velejét, hanem forrásainak kifejlődését s
történelmi összefüggését is kellend tartalmaznia. Ez által
a gyakran elvont vallásoktatás mintegy összertübb s a ta-
nulók előtt érdekesebbé válnék. E célt elérendő vagy 3
féle kézikönyvre — alsó, közép s felső iskolák számára
— kellene szert tennünk, melyek nem csak az előadási
nyelvben egymástól különbözöleg, hanem olykép is vol-
nának szerkesztendőek, hogy bővítés s tökélyesít-
sék egymást — vagy pedig csak egyetlen egyre, mely
a mondott háromnak tartalmát magában foglalná, s a nyomda-
betük külalakja jelölné ki, mi van az alsó mi a közép s mi
végre a felső iskoláknak száva.

Mielőtt e cikket befejeznök, megjegyezzük, hogy azt
is állíthatnák, hogy a felső iskolai tanulóknál a biblia ok-
tatás csak ismétlése s ha lehet bővítése legyen annak, a
mit már az alsó iskolákban megtanultak.

De ez ellen ismét kettőt kell ellenvetnünk. Először,
a mit már említettünk, hogy nem szabad a vallástani ok-
tatást elhanyagolni; s másodsor: mi azt fölteszszük min-
den vallástánárról, hogy a rendszeres vallás-oktatásnál
is minden hit-, erkölcs- s szertartásbeli tantételt a bibliai
eredeti kifejezéssel meg fog erősíteni. Igy alkalma van a
rendszeres vallástani oktatás közben tanulóit a bibliai
szövegre visszaemlékeztetni. E mellett épen nem vagyunk
ellene, hogy valamely szentírási könyv, p. o. a zoltár
héber szövege hetenkiint legalább egyszer adassék elő a
szóban lévő tanulóknak. A rendszeres vallástani oktatásért
ilykép ládzsát törvén, még csak azt jegyezzük meg,
hogy sokszor igaz ugyan, hogy a mi új az nem mindig
jó, de megfordítva az is igaz, hogy a mi új nem mindig
rosz!

Deutsch Henrik.

Tanítóink és iskoláink.

II. A biblia és héber nyelvtan.

Ki a biblia tanításával hosszabb ideig foglalkozott,
bizonyosan velm azon tapasztalatra jutott, hogy az

*) S épen ezér kell a rendszeres vallás-oktatást, mint né-
zetünk szerint isfeleleget, elhagyni. Szerk.

ugy a tanító, mint a tanítvány részéről az elemi iskola
legfárasztóbb, legnehezebb és a mellett, haladási szem-
pontból itélve, a legháladatlanabb tantárgy. Oh, pedig e
tövises pályán be kétségbeejtő, ha legalább az iskola fa-
lain belül nem láthatjuk, hogy miként érleli meg szorgal-
munk törekvéseinknek nemes gyümölcsét! Már pedig e
tárgyban az eddigi eredménnyel beérnünk nem szabad,
az eddigi töretlen ösvényen maradni nem lehet szándé-
kunk, ha csak a szeplőtlen öntudat védelmére akarunk
valaha hivatkozhatni.

Ha a tanonccal idegen nyelvet ismertetünk meg, ta-
pasztalhatjuk, hogy csak némileg ügyes vezénylet mel-
lett is, 5—6 év alatt a klasszikai irodalomban jól tájéko-
zhatja magát; az europai élő és divatos nyelvekben pedig
plane meglehetősen gyakorlottsággal is bir, holott a héber
nyelvre nézve nem ugy vagyunk! Öt-hat esztendeig
tanulja a gyermek a biblia héber szövegét, azt, igaz gé-
pies módon, de helyesen fordítja, míg ha eléje az utolsó
látnokok kissé emelkedettebb alakban irt szövegét adjuk,
oly verseknél, melyek különben tisztán héber hangzatuak,
nem ismer rá azon szóra, mely előtte a bibliában százszor
megfordult, és melyet most csak új módosulatban lát; —
leginkább pedig tapasztalhatjuk ezt a fogyatkozó igék-
nél, hol már épen sehogy sem tájékozhatja magát.

Igy vagyunk a biblia tanításával, 1-ór alaki ismeretre
nézve, melyet nyelvtani chrestomathiául is használtunk,
de így vagyunk vele 2-or tartalomra nézve is!

A tiz igen kívül — ha csak különös hittanból be nem
magoltatjuk vele — a tilalmak és parancsokról fogalma
sincs, még kevésbé pedig arról, hogy hol, melyik szakasz-
ban fordulnak ezek elő?! (Persze itt azokat érthetem
csak, melyek mai napig is alkalmazásban vannak hitfele-
kezetünknel) és így vagyunk vele 3-or ismereti szem-
pontból is.

A biblia szól chronológiáról, geológiáról, földrajzról
stb. Mennyi alkalmunk lehet itt, a bibliai előadás alkal-
mával, a gyermek történelmi, állat és földrajzi ismeretei-
nek szük körét kiterjeszteni!

De ha azon okokat fürkészzük, melyek a biblia
tanítását oly fárasztóvá és haladási szempontból oly
háladatlanná teszik, azokat leginkább a következő 3 kö-
rülményben fogjuk feltalálni:

1-ör is abban, hogy a tanoncnak fokozatos
előkészülete nincsen. 2-or abban, hogy a
nyelvtanban nem követtetik a természete-
sebb és így célszerűbb eljárás, és végre 3-or
abban, hogy legkevésbé ezen tárgyak tétettek gyönyör-
ködtetőkké.

Nézzük miképen van az első pont igazolva.

Az iskolába lépő gyermek ugyan egy nyelvet sem
bir tökéletesen, de a héber nyelv előtte egészen idegen,
végkép ismeretlen! Ezelőtt a 3—4 esztendő gyermek
legalább ismert néhány héber „áldást“. „valláselvet“; ez
ugyan nem a chéderek érdeme volt, hanem a szülőké, kik
ezeket a gyermekkel a reggeli előtt mindig elmondatták,
de napjainkban a civilisatio nagy kárára ez nem történik
többé; így a héber nyelv előtte egészen ismeretlen, már
pedig a ki idegen nyelvet akar megtanulni igen nagy
előnyben van, ha a megtanulandó nyelvből habár kis
szógyűjteménnyel is bir, még mielőtt a nyelv elemeivel
megismerkednék; az ismert néhány szóból valami kép-
letet — mondatot — próbálgat összeállítani, gyarapod-
ván szóismerete, azt az előbbivel összekapcsolásba hozza,
— ismételve halad. — Ha már a nyelvet későbbben bírja,

bizonyára nem Thiers v. Montesquieu-t fogja olvasni, hanem könnyű beszélgetéseket, elbeszéléseket, Magazin des enfans, Amie de la jeunesse stb. efélet; csak fejlődtebb értelmi és nyelvbéli tehetséggel fog a fensőbb rendű irodalomhoz.

Nem így ám iskoláinkban. Mielőtt még a gyermeknek értelmi tehetsége és nyelvbéli ismerete van, már a genesis járja! Megengedjük, hogy a tanoncnak az a-b-c könyvecskében volt alkalma, egynéhány szót megtanulni, talán kis fordításokat is, de kérdés valljon a második osztályba lépén, keresztül ment-e azon gyakorlatokon is, melyek értelmét annyira képezték, hogy a genesis 1. 2. versét megértse, és tanulhassa? alkalmazható-e ezen szakasz irálymódja, vagy tartalma a gyöngye gyermeki tehetséghez?

Miglen p. vajigas, mikesz tartalomra nézve igen gyönyörködtető, alakjukra nézve is gyönyörű, könnyű prózai előadásuak és erkölcsi tanulsággal egybekapcsolásra is igen alkalmasak, szív és elmeképzők: az első kétheti szakasz a gyermekre tartalmánál fogva még nem oly gyönyörködtető, alakjára nézve igen nehéz, erkölcsi tanulságul fertelmes bűnöket emleget*). Nem tudom, valljon paedagogiai szempontból nem volna-e üdvösebb a gyermekre nézve őt előbb az erénnyel mint a bűnnel megismertetni.

Ám erre azt válaszolhatná valaki, hja! a bibliát már legfeljebb a 2-ik osztályban kell tanítanunk, ez a könyvek könyve, ez vallásunk forrása; ezzel magam is egy véleményben vagyok, helyeslem csakugya tanügyi értekezlet elé tett javaslatot is, hogy a 2-ik osztályban Mózes 1. könyve taníttassék, csakugya tartsuk meg a fokozatos előhaladást, a könnyebbről a nehezebbre, tekintettel a gyermeketeg kedélyre.

Összefüggésre nézve pedig nem ütközhetik meg abban senki, hogy Jákob és József történetét előbb tanítsuk mint az előbbieket, és a teremtést! Itt a terjedelmességről és héber szövegről van csak szó! A gyermek az első osztályban hallott és kellett hallania a teremtésről, Noéhról és a többi ősatyákról, itt, a 2-ik osztályban t. i., futólágoosan ismételheti a tanító és elmondhatja, látjátok kedves gyermekeim arról a Jákobról vagy Józsefről fogunk itt valami szépet tanulni, a kiről ti már hallottatok valamit — de csak igen keveset. Csak úgy, mint hogy az ellen sem lehet senkinek kifogása, hogy a honi történelemből is előbb azon nagy emberek történetét tanítsuk, kiknek jellemvonásai és erényes tettei erkölcsgyarapítók lehetnek a gyermekre nézve, s előbb ismertetőnk p. Imrét, mint p. II. Istvánt stb.! (valljon? Szerk.)

Hogy az ily eljárás szembeszökő előnnyel járna, a gyermek ismeretkörét illetőleg, fokozatos haladására nézve, bizonyos, vallási vagy hittanítási tekintetből pedig

* Bűntetésükkel együtt — nemde? S így cikkirő ur meg nyugodhatik a biblia erkölcsi tanulságosságában. Szerk.

úgy hiszem nem tartható szentségtörésnek, ha például a gyermek értelmi tehetsége tekintetéből későbbre hagyók exodus 15 szakaszát, ama dicséneket a melyről már Herder így szól: „a föld legrégebb és legzengőbb dala, tele költészeti szépséggel, fellengző választékos nyelv, pompás dallam és szabatos párhuzam“ stb., Albo pedig (עקרים א' יח) e szakasznak, „és hívének Istennek és Mózes az ő szolgájának“ versében philosophiai eszmét talál kifejezve.

A biblia tanítására nézve továbbá — saját tapasztalatom szerint — igen célirányos és a gyermekre nézve nagyon könnyítő lenne következő tanmenet.

Az előadandó szakasz tiszta fő- vagy gyökszavait a tanító a táblára írná magyar fordításukkal együtt, azokat a gyermekekkel egy kis „szógyűjtemény“ könyvecskébe iratná, két-háromszori hangos elmondítás után otthoni megtanulásra föladná, melyeket a gyermekek megtanulván, a tanító a fölszólított tanonccal hozzáfogna a fordításhoz; persze a tanító, a mint lehet, a tartalmat magyarul mondaná el először könnyebbség végett; az utbaigazítás, teszem a III. és IV. osztályban, hol a gyermek a nyelvtant is meglehetősen ismeri, csekélység, mert csak a fölvett ragokra, módosításokra stbre kellene figyelmeztetnie. Ez eljárást pedig még megkönnyítené a tanügyi értekezlet által kimondott elv, melynél fogva a biblia fordítása magyar nyelvben történendik — s hála Istennek már is helylyel közzel, például nálunk magyar zsidó községbelieknél is, tetteleg történik is, mire különben is e két keleti nyelv sok rokonnemű szellemi hasonlata, milyenek a személy és birtokragok stb. nem kis előnnyel van.

Eleve ugyan az ilyen cifrának és szertartásosnak tetsző módszer türelmet fog igénybe venni, de mit a tanító szives örömet föláldozhat, már csak azért is, hogy a kérdező tanmódot mindig jobb sikerrel fogjuk alkalmazhatni, mint a pusztá előadásit, hol a tanító a figyelmező tehetséget nem tarthatja annyira ébren az iskolában; de igen nagy haszna lesz továbbá ezen módnak a héber nyelvbéli írási gyakorlatokra nézve, mit csakugyan utánírásból tanul meg legjobban a gyermek, és végre a héber nyelvgyakorlatokra nézve is, mert a tanonc anyaggal, szókészlettel bir.

Nem célo, de nem is lehet, itt az imént elmondott módszernek egész gyakorlati terjedelmét betűzetnem, csak a főbb vonásokat akartam elmondani, mikéat ezek sikeres voltáról személyesen meggyőződve vagyok, és így áttérek a második pontra, igazolandó azt hogy a nyelvtanításban nem követtetik célszerű eljárás de mielőtt ezt tenném, szükségesnek találom még itt filemlíteni, hogy az idéztem módra nézve jó szolgálatot tesz a tanítónak ft. Meisel főrabbi „Wörterbuch zu den fünf Bücher Moscheh“ segédkönyve, csakugya én részemről célszerűbbnek találnám, ha szerző mindenütt a tiszta t ő s z ó t, és különösen az igéknél csak az t-כר emlitete volna föl, a szó módosítása nem azon könyvecskének hanem a tanítónak föladata. (Folyt. köv.)

Klein Mór.

TÁRCA.

Hebraica.

V.

A zsidó nő.

I.

Valljon olyan volt-e a nőnek állása az emberi társadalomban, mint a minőnek eredeti hivatásánál fogva lennie kellendett? Betölthette-e tökéletesen és fenakadás nélkül azon szerepet az emberiség keblében, mint a milyent a ziv, melyet az képvisel, az emberben betölteni rendelve van? Volt-e azon helyzetben, hogy jogait, igényeit érvényre juttathatá?

Minderre a történet azt feleli, hogy „nem“!

Midőn az emberek még szétszórtan, magányos tanyáikon mint egyszerű pásztorok éltek, s a nyájfedte hegyek közt a fuvalának méla hangja lágy szerelmi dalokat zengett el, ezen egyenlőség elve minden csorbitás nélkül fenállott; de midőn az elvonultság szűk köréből kiléptek, s a nemzeti egyesülésnek, a társadalomnak első alapköveit lerakván, mint önálló alakok a történet színpadán szerepelni kezdenek, ezen új viszonyok közt a nőnek csak igen szűk és igen korlátolt tér nyitott a szabadság teritiumán. Az egyesülésnek, a nemzeti együttlétnek alapját az egyes családok tevék és a családnak egyedüli, korlátlan ura, a férj, a családapa volt. Minden a családhoz tartozó egyén egyformaképen volt alárendelve uralmának, s a nőnek, a családayának csak annyiban volt némi előnye a rabszolga fölött, hogy anyja volt a gyermekeknek. Hogy többet ne, elég lesz csak a görögök és rómaiak, az ókorok kétségkívül legműveltebb és legkitünőbb népeinek példáját fölemlíteni, kiknél dacára annak, hogy legtündöklőbb erényük a szabadságszeretet, hogy legragyogóbb érdimiket a szabadságérti harcaik teszik, mégis a nő, a férfinak nemesebb, mert szelidebb fele a legnyomasztóbb rabságban szenvedett. Mennyi idő, mennyi kemény vita és tusába nem került, míg csak a nőnek a férjivali természetes hasonjogának elismerésére birathattak az emberek, s hogy már mostan annyi civilizálódás és művelődésnek utána legalább a családi kormány dolgában együtt viheti a férjival a vezérséget. Hogy itt az egyensúly néha megzavartatik — a mi kiváltkép napjainknak nem igen ritka jelensége — és pedig olyformán, hogy a gyengébb oldal kerekedik felül és batalmaskodik ott, azt már azon physikai szabálytalanságok közé kell számitanunk, melyek a grammatikusok állítása szerint csak azért vannak, hogy a főszabály igazsága mellett annál inkább tanuskodjanak.

Azt mondottuk, hogy hajdanta a nő általában igen nyomasztó bánásmódban részesült. Ez nem áll tökéletesen ugy. Mert létezett hajdan egy nép, mely még most is él, parányi, csekély, az egész földkerekségen szétszórvá, s melyet méltán az emberiség élő martyrjának nevezhetni, mert első volt, mely az emberiség kora ifjúságában az élet hajnalának ábrándos álmodozásából fölsejtve, eszméletre ébredett; s mely midőn ekként az örök igazság szavait hallani s azt belsejébe vénsni alkalma volt, elejétől fogva azon törekedett és fáradozott, hogy a még tovább is álmodozó emberiséget öntudatra ébreszsze, az igazság szent szavait vele közölje, s így a valódi boldogság alapját számára lerakja; és midőn eme feladatának célpontjához ért, midőn erőlködéseit végtére mégis szép siker koronázta, s az emberiség általa az állhatévetegiből az igaz boldogság ösvényére vezetett, nem is késett ez tartozó hálájának adóját leróni, hozta is bőségesen — végtelen, kínos szenvedésekben! És e nép, mely mostanában a többi erődús, hatalmas nemzetek között csak eltévedt, árva páriát képez, azon

nép, melyet nem csak egy, magát tudósna és a 19-ik század gyermekeinek nevező, különben pedig oktalan historico-criticus a mostanában Európában létező népek legutolsójának nem pirul állítani, — e nép már három, sőt négyezer évvel ezelőtt a szellemi fensőbbség azon magas polcán állott, melyre a többi művelt nemzetek csak most tudtak nagy kinnal bajjal felvergődni. Sehol, de sehol sem foglalt el a nő oly kitünő állást, mint a zsidók — mert ki volna más azon nép? — között, és még most is a jelenkori nemzetek asszonyai sem igen dicsekedhetnek hasonló sorssal. Mily nagy tiszteletben és megbecsülésben állott a zsidóknál a nő, arról teljes tudomást szereshetünk, ha csak nevét veszszük is tekintetbe. A finom, művelt görög gúné — azaz szülőnek nevezte nejét; a kevésbé szelid, telhetetlen római femina — azaz termékenynek szólította, a zsidó pedig, a zsidó is a h — azaz asszony embernek címezte, vagyis olyan embernek, mely másik alakjában jelenik meg, s mely, habár a férfinak csak kiegészítő részét teszi, mindazonáltal vele egyenjogu, hasonigényti teremmény. — Szolgáljon ez adatul azon tisztességes uri embereknek, kik a zsidóságot türelmetlenséggel vádolják. . . .

Minden népnek van regeköre, melyben családja első, azaz legrégebbi hírneves bajnokai szerepelnek, s mely bevezetését képezi későbbi történetének. Ez ő regekben sem jutott a nőnek szerepe; mindenütt csak bátor, erényes, jámbor, vitéz férfiak hős tettei teszik azoknak tárgyát, s csak nagyon ritkán vegyül ezek közé a nőnek szende alakja is. Természetes, hogy ezen regekör alatt nem a népek mythológiája, hanem éltük azon korszaka értendő, midőn a történet muzsája nem levén még teljesen beavatva az írás mesterségébe a történeteket csak tág, homályos, töredékes rajzolatokban jegyezte fel, s melyeket aztán a nép kegyeletes érzülete, párosítva eleven képzelő tehetséggel tündéresen fölékesített s kiegészített. A zsidó népnek is van ilyen regeköre, léte első hajnalának idejéből, de valamint az ebben szereplő alakok személyiségük tiszta kidomborodása, a valósággal csaknem tökéletesen azonos jellegük által ugy tulajdonaik, jellemükre nézve is egészen elitnek a többi népek regealakjaitól. Nem a világpusztító monstrumok hősies legyőzése, nem kemény harcoknak győzelmes kivívása, vagy emberi erőt túlhaladó nehéz munkáknak sikeres bevégezése által tündökölnék, hanem a ziv, a léleknek nemessége, szelidsége, szellemüknek a kort messze túlhaladó emelkedettsége, jámborságuk, műveltségük teszi őket kitünőkké kortársaik fölött. Ezen legrégebbi dicsőségben pedig nemcsak a férfiak, hanem ugyanazonképen a nők is velük együtt osztozkodnak. Ábrám, Izsák és Jákóznak nevezik a zsidó regekör tisztos alakjait, s ezekkel folytonos kapcsolatban járnak Sára, Rivka, Rachel és Leah nevei is. Hiresztelíték, magasztaljátok a középkor regevényes, lovagias világát; el vagytok ragadtatva a troubadourok szivbajos korától; ámde mutatatok fel ezen egész időszak alatt olyan esetet, midőn a hű lovag 14, mond tizenegyet esztendeig szolgált volna imádoztja elnyeréséért, mint azt Jákob tette Rachelért, és pedig csak azért, mert nagyon szép szemei voltak! És ti pápaszemes, lámpaszagos nagy tudósok, kik folyvást kigyót békát kiáltotok az asszonyi állatra, és pedig csupa merő mély tudományosságból, nézzétek ama hosszú, vastag foliánsokat, melyeket a zsidó tudósok irtak össze, s melyek bizonyára száz annyit érnek, mint a ti irkafirkáitok, olvassátok s lássátok miképen történik azokban a nőkről említés — akár a legtelibbverti troubadour sem tehette volna különben. De nemcsak lovagias, hanem kegyeletes is tud lenni a zsidó a nők irányában. Ha Istenhez fohászodik, ha gyermekeire az ég áldását könyörgi, nagyobb nyomatékossággal kedvéért nemcsak az ősapák, de egyszersmind az

ős a nyák érdemeire is hivatkozik. És midőn Izrael gyermekei bűnbe esve, az Isten sulyosan büntető haragját magukra vonták, töredelmes szívvel Rachel sírjához zárandokolnak, és Rachel könyörög Istenhez fiáért, hogy boszuló karját tőlük elvonja.

A nőnem iránti eme rendkívül tisztelet a zsidóknál minden időben egyaránt fönmaradt, és hogy meddig nem terjedett az már mindjárt elejétől fogva, mutatja azon borzasztó eset, midőn a női erény meggyaláztatásáért egy nagy, hatalmas város összes népének fejedelmestül együtt Simon és Lévi bosszuló kadcspaisai alatt el kelle hullania; és midőn sok századdal ezután hason bűn miatt, egy egész törzs, Benjamin törzse, saját testvérei által kiirtatott, úgy hogy az erős törzs végtére mindössze csak négyszáz emberre olvadt le, s ezek is csak folyvásti bujdosás által menthették meg életüket.

De igen messzire terjedne értekezésünk, ha mindazon egyes eseteket fel akarnók említeni, melyek a zsidó nőnek állását a hajdani időkben kiváltkép jellemzik; elég lesz tehát, ha csak a sz. irásnak ide vonatkozó tétéleire utalunk s ezek közül különösen azt az egyet kiemeljük, hogy midőn háboru alkalmával a győzelmes serognek, még mailag is, rendesen a nő szokott legelső zsákmányául esni, a zsidónak törvénye épen e körül szabta a legszűkebb határt, mi által tehát nem csak a honi, de az idegen nőnek megbecsülése is kötelességévé tététt.

És most térjünk át magára a nőre. Tudván milyen volt állása és viszonya a férfi világhoz, lássuk már most, milyen volt az ő jelleme, melyek az ő érdemei? És azért haladjunk el egyszerűen a zsidó történetnek első, az önállóság korszaka mellett. Szép idők voltak azok, s az ember jelleme kedvező körülmények közt soha sem tűnik ki annyira — mint a balszerencse, a szenvedésnek napjai alatt. Ne idézzük az anyai feláldozó szeretet mintaképét, Jochebetet, ki egy vad zsarnok önkénye ellen, saját élte veszélyeztetésével őrzi szive gyermekét; ne is idézzük a Mirjam karmestersége alatt álló, győzelmi hős énekeket zengő női csapatnál; ne említsük a költői lelkű győzelmes nővezért és birát, Deborah t; mellőzzük hallgatással egy Chanah, Ruth, Eszther s a többi női nevezetességek egész hosszu sorát, és térjünk át azon szomorú időszakra, midőn ország és önállóság romba dől, és a megpróbáltatás nehéz napjai bekövetkeztek.

a. l.

P E S T.

Az „Izraelita Magyar Egylet“ f. hó 9-én tartott választmányi gyűlésében, Bachrach Miksa ur helyett, — ki a pénztárnoki hivatalt el nem fogadta, — Leitner Márk ur választatott meg.

Hitközségünk előljárósága még e héten egy fontos felszólítást fog kibocsátani, melyben a községi tagokat hathatós szavakkal figyelmezteti, miszerint csak azon mézszárszékekben kezeskedhetik a hus „kóser“ voltáról, melyek a hitközség helybenhagyása és engedélyével nyitattak vagy léteznek.

Hogy minden egyes tag, minden nehézség nélkül az illetőket megtalálhassa, nagy tábla függesztetik ki az imaházak csarnokaiban, melyen a mézszárosok nevei és lakásai olvashatók; magában pedig a mézszárszékekben szinte egy a hitközség pecsétjével ellátott tábla van kifüggesztve.

A pesti hitközség, mely ezer vallási intézmények fentartására annyi áldozatot hoz, méltán reménylheti, miszerint a tagok is lelkiismeretesen járandnak el, a

mennyiben az előljáróság ezen üdvös intézményét tőlük telhetőleg gyámolítani is fogják.

Az említettem felszólítás már szombaton fog az imaházakban kiosztatni, mely kiosztás — hogy erről minden egyes tag tudomást vehessen, — néhány egymás után következő szombaton ismételtetik.

A chewra kadisánál f. hó 1-én megejtett 83 képviselő-választás eredménye következő:

Abeles Eliás, Abeles Dávid, Abeles Ármin, Adler Ádám, Basch Ármin, Beer József, Beer Zsigmond, Bergl Lajos, Baumgarten Ignác, Baumann József, Blasch Mór, Brüll Ignác, Brüll Samu, Blum Bernát, Breitner Ferenc, Deutsch Ádám, Deutsch Samu, Eigner Simon, Ertner Zsigmond, Fischl Salamon, Fuchs Simon, Fleischl Dániel, Fleischl Dávid, Fleischmann Mór, Fuchs M. R., Gans Dávid, Gans Bernát, Gruber Jakab, Grün József, Goldberger Zsigmond, Grosz Fülöp tr., Hasenfeld Ármin tr., Hauser József tr., Herz Salamon, Herzberg Simon, Holländer Bernát, Hirschler Ignác tr., Holitscher Baruch, Hatschek Jónás, Holitscher Lipót, Hürsch Károly A. Hirsch Samu, Hirsch Károly, Joachim Gyula, Kann Mózes, Kadelburger Eliás, Kern Jakab, Kohner Henrik, Kurländer Antal, Krausz Mayer, Kohn J. L., Kopstein Salamon, Kurzweil Dávid, Lövi Gottlieb, Liebermann Joachim, Mauthner Nátán, Munk Mór, Mandl Henrik, Meisel W. A. tr., Náthán Izsák, Nagi Ármin, Oesztreicher Mózes, Pollak Izsák, Pollak Henrik tr., Pollak Leon, Schlesinger Ignác, Sgalitzer Jakab, Stern József, Schwimmer Dávid tr., Schwarz Ármin, Spitzer Gerson, Steiner József L., Stern Bernát, Singer György, Trebitsch Mayer, Ullman József, Wahrmann Mór, Weisz Adolf B., Valatin József, Weisz M. A., Zwack József, Ziltzer Lipót.

Póttagok: Münz Mózes, Grünhut tr., Heidelberg Lipót, Zadix Ármin, Barnay Ignác, Posner Károly L., Jellinek Mór, Pollak Jakab, Schlesinger Lipót L., Oesztreicher Dávid tr., Sgalitzer Vilmos, Schwáb Dávid tr., Rózsay József tr., Lövy Lipót, Hirsch Ignác, Ruh Ármin, Bachrach Miksa, Leopold Ignác, Schosberger S. W., Netter Albert, Holitscher M. J., Schlesinger Lipót H., Stern Ignác, Quittner Jakab, Naschitz Ármin, Herzl Jakab, Schön Ábrám, Krausz Ignác, Latzkó Náthán, Goldstein Jakab, Mangold József, Naschitz Adolf, Neuschlosz Bernát, Falk József, Strausz Mór, Schönfeld Ármin, Kunewalder Mór, Birnbaum Lázár, Deutsch József, Fuchs Fülöp.

E választásról azonban az illetők hivatalosan csak september elején fognak értesítettetni, miután most a tagok nagyobb része távol van.

Tencer.

LEVELEZÉS.

Sz.-Fehérvárott, július 1-én.

T. szerkesztő ur!

Hallgatásomat csak azzal igazolhatom, hogy hitközségünkben valami különös esemény nem adta elő magát; a községünkbeli két párt közötti visszavonási ügy még mindeddig felsőbb helyen volt vizsgálat alatt, most azonban tudomásomra esett, hogy már a végzés leérkezett volna, melynek tartalmát nem sokára lesz szerencsém a t. szerkesztőséggel közölni.

Jelen soraimmal csupán a feltl akartam értesíteni a t. szerkesztőséget, hogy mult héten ft. Dr. Zipser Mayer rohonei főrabbi úr B.-Füredre utaztában hozzánk beköszöntött, régi hívei által a legünnepélyesebben fogadtatott, szombaton templomunkban egy jeles szónoklatot tartott, melynek tartalma leginkább a község jelen viszonyait illette, és a községet a békés kiegyezésre hathatósan felkérte. Teljesen hiszszük, miszerint ezen derék lel-

Vegyes hírek.

ki atyánk komoly szavai, az itteni község érdeműs előbbkelőjeinek szívében vízhangra találtak s mindenestre azon lesznek, hogy az oly lelkes magyar városban ne két rendbeli izraelita felekezést, hanem egy legyen, s hogy valahára megszűnjék már a kárhozatos viszályos állapot, ez pedig csak akkor lesz tökéletesen elmellőzve, ha az eddig községi ügyeink iránt közönyvel viseltetett ifjuság s a szabadelvűséghez ragaszkodó tekintélyes férfaink a tettek terére kilépve, karöltve, együttes erővel, fognák a község elhanyagolt intézményeit és érdekeit felkarolni, szóval a hitközség boldogabb jövőjéről gondoskodni.

Azon reményben vagyok, hogy jövő héten már a végzés tartalmáról, valamint a községi ügyekben beállott új és kedvező fordulatról irhatandok.

r. l.

Külföld.

Bécs, július 6-án.

A zivataros juniuskak kellemetlen és bántó eseményei, ugy látszott, hosszantartó nyomasztó hatást gyakoroltak községi életünkre, de a július első napjai, valamint az égre melegítő, tündő fénys napot hoztak, ugy a felháborodott bécsi zsidóságnak a felvilágosodottság, az egyenlőség és testvériség egy vidító napsugarát hozták onnan, hol e sorok napvilágot látandnak. Mit jelent e hasonlat? — kérdi a szíves olvasó — megmondom.

A június 30-iki „Morgenpost“ felfedezése, mely bizonyosan csak kevés magyarhoni izraelitának kerülte el figyelmét, szomorú világot derített az álorthodoxia lelkiismeretlen törekvéseire, mely még a véres verejtékkal, és halálos félelmek között gyűjtött magyar iskolai alapot is meg akarta rabolni, s valószínűleg megabolta volna, ha az emberiség sorsának ura másként nem intézi az eseményeket. — Feltéve tehát, hogy a „Magyar Izraelitának“ minden olvasója a június 30-iki „Morgenpost“-ot szinte olvasta, én csak a benyomásról szölandok, melyet itt e cikk *) tett. Alig él itt izraelita, ki e cikket fájdalmas megilletődéssel, de egyszer mind botránkozva s megütközve nem olvasta, s örök emlékezetre el nem tette volna; az illető számból második kiadást kelle rendezni. — Némelyek azon észrevételt is tették, hogy az államminiszter ő excellenciája a biróalmi tanács követek házában, az illető cikket látható gyönyörködéssel olvasta, s azután követ és bankár Winterstein urhoz intézte a kérdést, olvasta-e már a Morgenpostot, s tagadó választ nyervén, saját példányát nyújtotta a bankárnak. — Egy idevaló pénzváltó a mai Pressében nyilatkozott, hogy az ő személyét hibásan hozták kapcsolatba ez ügyvel, és nekem nincs jogom véleményt nyilvánítani a felett, hogy a közhirnek, vagy a cáfolónak van e igaza; — ezt is a közel jövő fogja felderíteni.

Nem kevesebb bosszuságot idézett itt elő az izraelita értelmiség köreiből, azon Németországából jött hír, hogy az értelem és cél nélkül való „Egyet a vérgyanu leküzdésére“ van keletkezésben, melyet a nyilvánosságból a magyar életbe visszavonuló dr. Philippsohn szándékozik alapítani. Ez eszmeszűtleményen is meg látszik, hogy atyja elaggott, elerőtlenedett. Itt azt kérdik, hogy mire való az oly valami elleni küzdés, a mi valójában nem is létezik? Minek adnánk új fegyvert elleneink kezébe? Itt az egyet nem fog hívekre találni, mert a „Kirchenzeitung“ és társai akkor azután mégis azt hihetnék, hogy ellenségeskedéseiknek mégis némi hatásuk volt, — sapienti sat.

E komorság és levertség nem tartott azonban sokáig, jött a megörvendeztetés is, és onnan, honnan legkevésbé várták, mert hitfeleink szíveibe résztvevő örömrzvet szállt, midőn a „Magyar Sajtónak“ a magyarhoni izraeliták egyenjogosítására vonatkozó szabadelvű s felvilágosodott irányú cikkét, német fordításban olvasták. Még sinesnek a magyar zsidók oly rozsl, mondák közönségesen, ámbar egyes elégedetlenek itt-ott azt kérdék, hogy „miért oly későn?“ De nem hagyjuk el fajunk azon erényét, miszerént legelkeseredettebb ellenségünknek is minden bántalmat megbocsátunk, minden rajtunk elkövetett méltatlanságát elfelejtjük, ha barátságosan és béktülékenyen fordul ismét hozzánk.

β.

— Az elmúlt június második felében bécsi β jegyű rendes levelezőnkől egy tudósítást kaptunk, mely igen nevezetes felfedezéseket tartalmazott azon célatokról, melyek a Thunféle közoktatási miniszteriumban az országos izraelita iskolai pénzalap iránt léteztek, s azon tervekről, melyeket e pénzalappal különösen egy hitfelekezettünkbeli akkortájban befolyásos bankár kovácsolt. Egy ily szent tulajdonnak, egy annyi keserves és verejtékes áldozattal összehordott közvagyonnak ezen elpredálása, magáncélokra kizsákmányolása, nekünk azonban oly szörnyűségnek, oly hihetetlen lelkiismeretlenségnek tetszett, hogy ámbár levelezőnk a legbiztosabb forrásokra hivatkozott, mi a tudósításnak hitelt és helyet adni vonakodtunk.

Nagy meglepetésünkre a Bécsben megjelenő Morgenpost június 30-iki számában ugyanazon tudósítást találtuk, mely a miénkkel egész a legkisebb részletéig mindenben megegyezett, s csak az irányban különbözött. — Kötelességünk tehát t. olvasóinkat legalább figyelmeztetni e nagyérdemű közleményre.

A Morgenpost, miután az izr. iskolai pénzalap keletkezettének történetét röviden érinti, és a múlt évtizedben hivataloskodott közoktatási miniszteriumot, s az ennél mindenható „mózesvallásu pénzváltót és bankárt“ röviden jellemzi, áttér azon „merényletek“re, melyek ama pénzalap ellen megkísértettek.

„A pénzváltó és bankár ur“, — mond a Morgenpost — „mint nekünk beszélük, végtére egy az ő megrendelésére szerkesztett emlékiratot nyújtott be a kultusz és közoktatástügyi miniszteriumnál, melyben azt iparkodott bizonyítani, hogy a zsidók két sectára szakadtak, hogy az „orthodox“ zsidókra nézve teljes lehetetlenség, hogy ők a „reformzsidók“ templomait Isten házáinak elismerjék, s hogy ennélfogva szükséges, hogy Bécsben a templomok mellett egy nagy orthodox „zsinagóga“ vagy „schul“ is állítsassék. Hogy céljait annál biztosabban érhesse el, a „reformzsidókat“ emlékiratában mint oly veszélyes újítókat és „forradalmárokat“ írta le az akkori tulconservatív kormány előtt, kik minden fenállót felforgatni akarnak, és azt kívánta, hogy a főfconservatív orthodox zsidókat, kik még egyenjogossítatásukat sem kívánják, mert abban hitük vesztét látják, kormányi részről oltalmazzák és gyámolítsák, hogy ez által a reformzsidóknak erős gát vettessék.“

„Mint sok más ily „jámbor“ dolgoknál azonban, itt is a pénzről, a tervezett nagy zsinagógai építkezésnek költségeiről volt voltaképen szó. Mert azt pénzváltó ur még sem találta tanácsosnak, hogy e vállalatra a maga és hasonérzelmű társainak áldozatkészségét hívja föl. Ellenkezőleg, miután a reformzsidóság elnyomása vagy leküzdése az ő véleménye szerint állameél volt, ő azon nézetben volt, hogy a megmentő zsinagógát is álladalmi költségen kell felépíteni. Itt azonban nagyon elkart a jó tanács, mert minden rokonszenz mellett, mely akkor néhány miniszteriumban mindennemű orthodoxya irányában uralkodott, mégis alig lehetett feltenni, hogy ez építkezés a folyó államjövödelmekből fogna eszközöltetni.“

„Genialis fő azonban ily egy akadálytól sem riad vissza. Bankár urnak eszébe jutott a magyar izraeliták iskolai célokra szánt egymilliónyi pénzalapja. Azt indítványozta, a d j a n a k n e k i ebből egy fél milliót, hogy azon Bécsben orthodox zsinagóga építtessék. Igaz, hogy e kíváncsiságnak ellenében állott a pénzalap világos rendeltetése, de ez csak kevés bajt okozhatott. Hiszen akkor senkinek sem volt hozzá szava, mire fordíttatik a pénz. És e mellett egy jámbor sophismussal minden aggodalmon tul lehetett esni; nem iskolai (schul) célokra volt-e az alap rendeltetve, s nem valóban „schul“ fogna-e belőle építtetni? Igaz, nem Magyarországon, de nem jött-e a Bécsben letelepedett zsidó népességnek nagy része épen Magyarországból,

*) Melyet kivonatban alább mi is közlünk.

és nem volt-e ezeknek, hogy a reformtemplomokba járni ne kényserüljenek, zsinagógára szükségük? És ezen eszmemenetnél fogva, a pénzalap valóban „magyarországi iskolai célokra“ fordíthatnák, ha belőle Bécsben zsinagóga építtetnék is.“

„A pénzváltó urnak terve, mint mondják, szíves meghallgatásban részesült a közoktatási és kultuszminiszterium részéről, és a félmillió ez új célra biztosítva látszott. Az ügymenet azonban úgy kívánta, hogy más miniszteriumok is meghallgattassanak, s itt ellenállás támadt a rendőri miniszteriumban. Ki emlékszik, hogy a concordatum idejében, éppen ezen miniszterium küzdött lehetőség szerint azon ultramontan irány ellen, melybe államéletünk akkor hajtott, ezt nem fogja meglepőnek találni. A rendőri miniszterium véleménye, mondják, úgy hangzott, hogy „dogmatikus vitatkozásokba,“ a reformzsidók és orthodox zsidók közötti megkülönböztetésekbe nem bocsátkozhatik, de hogy személyes okoknál fogva a félmillió kiadását nem tanácsolhatja.“

„Ezzel az ügy egyelőre befejezettnek látszott. A pénzváltó azonban még nem tett le a győzelem reményéről. Midőn Rómával a concordatum megkötöttet, új emlékiratot szerkesztetett, mely annak szükségességét bizonyította be, hogy a zsidók is valami concordatumfélét kapjanak, s hogy vallásuk biztosítására nagyon üdvös volna, ha a rabbinusoknak hasonló hatalmat adnának a zsidók felett, minőt a püspökök az álladalom katolikus alattvalói felett gyakorolnak. A zsidó concordatum eszméje, valamint a zsinagóga építés a kultuszminiszteriumban ismét tetszéssel fogadtatott, és mint mondják, csak egy Schmerling urtól bekívánt véleménynek volna köszönhető, hogy a zsidók is nem kaptak concordatumot, és az említett pénzalap sértetlen maradt.“

„A pénzváltó, ki talán azon nagyravágyó eszmében élt, hogy egykoron német-zsidó püspök válik belőle, még egyszer tért vissza terveire, és ugyan az alkalommal, midőn a Mortara-eset oly nagy zajt ütött. Azt beszélük, hogy a főorthodox ur, egy új emlékiratban azon véleményt védelmezte, hogy a valódi zsidóknak egyáltalában nem kellene a római papság a kis Mortara irányában követett eljárásának ellene szegülniök! De ez nem használt, ámbar a kultuszminiszterium főnökei ismét javallólag és pártolólag nyilatkoztak. A zsinagóga még sem épült, és néhány jóérzelmű és éleseszű férfit illeti az érdem, hogy az egész ügyről adott érdemleges felvilágosítás által, a pénzalapot eredeti, hasznos rendeltetésének megmentették.“

Megjegyzést most nem teszünk, mert az iskolai pénzalappal mi legközelebben tizetesen fogunk foglalkozni, de mint szenteskedő orthodoxaink történetének egyik nevezetes, jellemző adatára nem csak hitfeleinket figyelmeztetnők, de a hatóságokat is, melyeknél ők a báránybőrű farkasok személyesítését még mindig gyakorolják.

== Belgrádi inségbe jutott hitfeleink számára szerkesztésé-günkhez beiktatott, Reiser László ur által Vácra: Izraelita ifjusági egylettől 2 ft. Reiser Nándor és Lászlótól 1 ft, Reiser Sámueltól 50 kr. Freund Józseftől 1 ft. Niedermayer Peregrintól 50 kr. Loth S.-tól 30 kr. Netter Sámueltól 30 kr. Rosenzweig Simontól 20 kr. Jaulus J.-tól 20 kr. Rokonstein Károlytól 20 kr. Vitt Manótól 30 kr. Salamon Ignáctól 20 kr. N. N.-tól 10 kr. Gross Tivadartól 20 kr. Összesen 7 ft. — További adományok átvételére és átküldésére készséggel ajánlkozunk.

== Belgrádból hozzánk átszorított hitfeleinket, az Aradon megjelenő „Alföld“ nem a legbarátságosabban üdvözli. Olynemű kifakadások a zsidók magyartalan öltözet, magyartalan iskolai ellen, minőket a Kirchenzeitungban szoktunk keresni, az aradi „Alföldben“ vannak legkevésbé helyükön, akár az aradi közvéleményt tekintjük, melyet az „Alföldnek“ képviselni hivatása, akár az aradi izraelitákat, kik magyarság tekintetében az összes magyarhoni izraeliták között kintin polcon állanak. — Az „Alföldnek“ csak azt az egy tanácsot adhatjuk, kövesse ezentul is eddigi mintáit, s ne irigyelje babérjait a zsidófaló lapoknak,

melyekről csak azt az egyet mondhatjuk jónak, hogy olvasójuk oly ritka, mint a fehér holló!

== Ugyancsak az „Alföldben“ van egy nyilatkozata több szarvasi izraelitának, melyből megértjük, hogy a szarvasi városi tanács a korcsmák árverés utjánai bérbeadását elrendelvé, az árverési feltételek közé a következő záradékot igtatta: „Az izraeliták is ugyan kivethetik haszonbérbe, de az italméresi jog gyakorlata csakis nem zsidóknak engedtetik meg.“ A zsidó árverelő, e záradék felolvasására odahagyván a termet, maga az árverés is meghiusult. — A nyilatkozók méltán azt kérdik Szarvas városának érdemes és bölcs tanácsától, valljon az italméresi jog gyakorlatától is a törvény kérlelhetlen betűje tiltja-e el a zsidókat? — Mi is regisztráljuk, és figyelmeztetjük historicusainkat, mint műveltségünk, korszerű haladásunk egyik kintin bizonyítékára!!!

* Ő Felsege kegyelméből ujabban ismét nyole mózesvallásu ügyvédjelölt bocsátatik az ügyvédi vizsga letételére; neveik: Barach Benedek tr., Brode Lipót tr., Goldstein Adolf, Holländer Henrik tr., Mannheimer tr., Pick József tr., Weiser Károly tr., és Weisz Márk tr.

* Mig Magyarországon a hitfelekezeti ügyvédjelöltek csak Ő Felsege különös kegyelméből nyerhetnek ügyvédi, az illetők személyére szorított jogosultságot, addig a királyhagóntuli testvérházban, ugyane kérdés kegyelem nélkül, hatóságilag nyert kedvező eldöntést. Fischer Lajos jogtudor ur ugyanis az erdélyi királyi tábla által szinte elutasítván, a kormányzékhez feljebb folyamodott, mely most azon végzést hozta, miszerint tekintve, hogy az 1848: l. t. c. Erdély összes lakosainak egyenjoguságát nemzetiség-, nyelv- és valláskülönbség nélkül elismerte, továbbá azt, hogy az 1861-ik évi december 20-án kelt császári diploma, a jogegyenlőséget, bármely hitfelekezet kirekesztése nélkül egész általánosságban kimondotta, és tekintve végre azt, hogy ha senki előtt az önkiművelés utjai és eszközei zárva nincsenek, nem volna méltányos egy egyes állampolgár előtt, ki magát az ügyvédségre kiképezte, az erre vezető utat, a legutolsó stadiumban elvágni, és miután előbb is találtattak Erdélyben izraeliták, kik az ügyvédséget tetteleg gyakorolták, az orvostudori gyakorlattól pedig az izraeliták 1848 előtt is eltiltva nem voltak, másrészt pedig az ügyvédségre vonatkozólag az egész monarchiában jelenleg érvényes rendeletek mellett nemcsak az örökös tartományokban, hanem Magyarorszában is izraeliták az ügyvédi vizsga letételére bocsátatnak, és az ügyvédséget tetteleg is gyakorolják; mindezeknél fogva a királyi főkormányzék annyival kevésbé találja a folyamadó Fischer Lajos jogtudornak az ügyvédi vizsgához való bocsátatást megtagadandónak, mert az neki egy felmutatott okmány szerint, már 1860-ik évi december 3-án az akkori cs. kir. országos kormányzóság részéről megengedett. Erdélyben e szerint jog, a mi Magyarországon még csak kegyelem!

Nyilvános köszönet.

Posner Károly Lajos ur, a pesti izr. hitközségi iskolai bizottság tagja folyó évi május 23-án a mintafőtanodát és az ezzel egybekapcsolt képezdét látogatásával tisztelte meg. Ezen látogatásnak alkalmával két tanítójelöltnek egy-egy aranyat tűzött ki egy értekezés legsikerültebb kidolgozásának jutalmául. Ezen jutalom f. hó 6-án ft. Krieger igazgató ur, Hauser tudor ur s községi iskolai előjáró, Posner Károly Lajos ur, Schwarz A. ur, és Schwab tudor ur jelenlétében az illető két tanító jelöltnek átadatott. Egy harmadik munka is jutalomra méltónak találtatván, Schwarz ur nemes áldozatkészséggel annak jutalmazására is egy aranyat határozott.

Az alólírott igazgatóság kedves kötelességének tartja a fennevezett urnaknak nemes és célszerű részvétük ezen nyilatkozatért legőszintebb háláját, ezennel nyilvánosan kifejezni.

Pesten, július 6-án 1862.

L e d e r e r A.

az izr. minta-fő-tanoda igazgatója.

Házassági összekelések Pesten.

A templomban, július 8-án Schweiger Márton ur Müller Laura hajadonnal; július 13-án Guttmann Sámuel ur Haslinger Katalin hajadonnal; Rosenberg Manó ur Roth Rozália hajadonnal; Kis Ignác ur Bosán Eugenia hajadonnal; Hecht Salamon ur Lasarovits Regina hajadonnal; július 14-én Leszner Nátán ur Abeles Julia hajadonnal.

A zsinagógon, július 13-án Siedfeld Lázár ur Gärtner Josefin hajadonnal; Fischer Károly ur Kohn Ámália hajadonnal.